

TỊNH ĐỘ ĐẠI KINH GIẢI DIỄN NGHĨA

Tập 109

Chủ giảng: Lão pháp sư Tịnh Không

Thời gian: Ngày 11 tháng 08 năm 2010

Địa điểm: Giảng đường Hoa Nghiêm Malaysia

Viết dịch: Ban biên dịch Pháp Âm Tuyên Lưu

Chư vị pháp sư, chư vị đồng học, mời ngồi. Mời xem Đại Thừa Vô Lượng Thọ Kinh Giải, trang 129 dòng thứ 7, bắt đầu xem từ câu cuối cùng, “*lại nữa, luận Câu-xá nói có bốn loại phước điền*”, bắt đầu xem từ chỗ này.

“*Một là thú điền, tức là súc sanh.*” “Tích trữ công đức, thị hiện phước điền”, câu kinh văn này là chỉ dạy chúng ta phải tu phước, trong giáo pháp Đại thừa thường nói ruộng phước gieo nơi tâm, chúng ta nhất định phải giữ tâm thiện, phải có ý thiện đối đãi với hết thảy chúng sanh hữu tình. Nếu như đối với súc sanh mà chúng ta đều có thể yêu thương bảo vệ, thì đương nhiên sẽ không làm hại con người. Cho nên, bốn thứ ruộng phước này trong luận Câu-xá, việc xếp súc sanh lên hàng đầu là rất có đạo lý. Thí như, nếu chúng ta đối với muỗi hay kiến đều yêu thương bảo vệ, đều không tổn hại đến chúng, những loài động vật lớn hơn đương nhiên sẽ càng không tổn hại, đây là lẽ đương nhiên vậy. Đến cả động vật nhỏ mà bạn còn yêu thương bảo vệ, thì bạn sẽ không bao giờ làm hại loài lớn hơn, lại càng không thể nào làm tổn hại đến nhân loại. Đây là dụng ý ở chỗ này, chúng ta không thể không biết. Thứ hai là “*khổ điền*”. Nhìn thấy những người nghèo cùng khốn khổ, chúng ta nhất định phải tận tâm tận lực đi giúp đỡ họ. Năng lực không đạt đến, họ nghèo cùng khốn khổ, mà tôi cũng nghèo cùng khốn khổ, tôi không thể giúp họ về mặt tài lực, vậy thì nên tụng kinh, niệm Phật hồi hướng cho họ, cầu phước cho họ, giúp đỡ họ. Nếu như có duyên phận tiếp xúc được với họ, thì phải đem những đạo lý này giảng rõ ràng, giảng tường tận cho họ nghe. Đời này của chúng ta tại vì sao lại gặp phải cảnh nghèo cùng khốn khổ, đây là quả báo, quả thì nhất định có nhân, chúng ta thật sự có thể tìm ra nhân, tiêu trừ từ trên nhân thì quả báo liền được cải thiện. Những việc này, trong kinh điển nhân quả đã nói rất chi tiết, nói rất rõ ràng, cái phổ biến nhất mà chúng ta đều có thể nhìn thấy được đó là Thái Thượng Cảm Ứng Thiên của nhà Đạo, trong đó đã nêu ra cho chúng ta tổng cộng có 195 điều về nhân thiện quả thiện, nhân ác báo ác. 195 điều này chúng ta phải hiểu tường tận, hiểu rõ ràng, đều đem chúng làm cho bằng được, thật sự đời này của chúng ta sẽ lìa khổ được vui. Những nhân khổ được nói ở trong đó, chúng ta hãy đối chiếu một chút với quả báo khổ của chính mình, tìm ra cho được nhân, rồi đem nó sửa lại. Trên quả không có cách nào sửa, đã chín muối rồi, trên

nhân có thể sửa được, tôi không tạo nhân này nữa, cái quả này dần dần sẽ không hiện tiền. Chúng ta hy vọng có được quả báo tốt đẹp thì nhất định phải tạo nhân tốt đẹp.

Thời xưa giáo dục không có phát triển như bây giờ, tôi nói lời này cũng có chỗ sơ suất, tại vì sao? Thời xưa thật sự là có giáo dục, ngày nay trường học tuy rất nhiều, nhưng nó không phải là giáo dục, không giống với giáo dục thời xưa của Trung Quốc. Trường học thời xưa của Trung Quốc là giáo dục, một chút cũng không sai, dạy bạn làm người ra sao, làm người tốt như thế nào, đây là giáo dục. Giáo dục truyền thống của Trung Quốc, mục đích của dạy học, ba cương lĩnh trong Đại Học đã nói được rất rõ ràng, rất tường tận, mục đích của giáo dục nằm ở đâu? Là ở chỗ “làm sáng tỏ mình đức, thân dân, đạt đến chí thiện”, đây chính là mục đích của giáo dục ngày trước. Nói một cách đơn giản hơn nữa, dùng một câu để nói rõ, đó chính là “người ban đầu, tánh vốn thiện” mà trong Tam Tự kinh nói, mục đích của giáo dục chính là giúp cho chúng ta quay về với vốn thiện, đây là mục đích của giáo dục Trung Quốc ngày trước. Hiện nay, loại giáo dục này bây giờ không tìm thấy nữa, không còn nữa rồi. Giáo dục ngày nay dạy là kỹ thuật, kỹ năng, giúp bạn tìm được một công việc ở trong xã hội để có thể mưu sinh, là lấy cái này làm mục đích; nói cách khác, là lấy doanh lợi làm mục đích, ích kỷ, doanh lợi làm mục đích, hoàn toàn trái ngược với thời xưa. Người xưa đọc sách chỉ ở thánh hiền, tại vì sao tôi lại đọc sách? Tôi muốn làm thánh nhân, tôi muốn làm hiền nhân, thánh hiền chính là quay về vốn thiện. Mục đích của đọc sách không giống nhau.

Mưu sinh ở trong xã hội, cái đó không quan trọng, ông trời đã sanh ta ra, đương nhiên sẽ có một phần khẩu ăn cho ta, sẽ không đói chết được, làm người mới quan trọng. Bạn nhìn xem hiện nay, xã hội bây giờ, người trẻ tuổi biết làm việc mà không biết làm người, giáo dục vào thời xưa, vừa biết làm người lại vừa biết làm việc. Tại vì sao? Nó là dạy bạn làm người trước, sau đó mới dạy bạn làm việc, người mà còn chưa làm cho tốt thì đừng bàn đến chuyện làm việc nữa. Chúng ta ở trong Luận Ngữ, bạn nhìn xem Không lão phu tử dạy học trò, ngài dạy những gì? Thứ nhất là đức hạnh, thứ hai là ngôn ngữ, thứ ba mới là chính sự, chính sự chính là năng lực làm việc của bạn, tương lai bạn muốn làm ngành nghề nào, sau khi bạn học xong thì có thể mưu sinh; đức hạnh và ngôn ngữ phải ở hàng đầu. Sau cùng mới là văn học, văn học chính là nghệ thuật, nâng cao phẩm chất đời sống của chính mình, đây là việc sau cùng. Đây là thứ mà người thời nay gọi là giá trị quan, thời xưa không có danh từ này, dạy học thời xưa là giá trị quan gì vậy? Giá trị quan của thánh hiền, giá trị quan của quân tử. Ngày nay điên đảo rồi, người thời nay chỉ cần học được năng lực biết kiếm tiền là được rồi, làm người thì không chịu học, xã hội liên loạn lạc; xã hội hỗn loạn thì trái đất liền sanh bệnh ngay. Bạn xem, chánh báo của chúng ta xảy ra vấn

đề, y báo liền theo đó mà xảy ra vấn đề. Y báo là hoàn cảnh sống của chúng ta, hoàn cảnh sống không tách rời khỏi trái đất, trái đất trong một, hai năm gần đây, các thứ tai nạn là điều trong lịch sử quá khứ chưa từng thấy qua. Có một số người hỏi, tại vì sao lại biến thành bộ dạng này? Trong kinh Phật có một câu trả lời, “y báo tùy chánh báo chuyển”. Đáp án này của Phật quá hay, đã đem tất cả nghi ngờ của bạn nói ra. Tại vì sao lại biến thành bộ dạng này? Tùy thuộc vào chánh báo của bạn mà chuyển, chánh báo là gì? Ý niệm. Ý niệm của chúng ta không thiện, chúng ta không biết tu phước, khởi tâm động niệm, lời nói việc làm không gì chẳng là tội, giống như trong kinh Địa Tạng đã nói. Chúng ta tạo ra cái gì thì chúng ta sẽ nhận lại cái ấy, điều này không thể không biết. Không chỉ riêng Nho Thích Đạo của Trung Quốc giảng về đạo lý này, chúng ta hãy tỉ mỉ mà quan sát, hầu như trong kinh điển của các tôn giáo lớn trên thế giới đều giảng về điều này, tâm thiện hạnh thiện có quả báo thiện, tâm hạnh không thiện có quả báo ác. Đối với cá nhân, nhỏ là thân thể của chúng ta mắc bệnh, bệnh khổ, đây là nhỏ, lớn thì liền biến thành tai nạn. Nếu như trong xã hội này đại đa số người ta đều tạo tác điều không thiện, vậy vấn đề liền nghiêm trọng rồi; người tạo tác điều không thiện thì rất nhiều, mà người thật sự hành thiện thì hầu như tìm không ra, vấn đề này nghiêm trọng.

Ngày nay nhà khoa học cung cấp cho chúng ta một thông tin, nói cho chúng ta biết về một số chân tướng hiện nay phát hiện được ở trong vũ trụ, chúng ta đang tìm cách chứng thực, nếu như đây là sự thật thì sẽ mang lại cho chúng ta niềm hy vọng rất lớn. Nhà cơ học lượng tử phát hiện ra, thứ mà chúng ta gọi là vật chất này, là phát hiện mới nhất, vật chất không phải là thật. Bản chất của vật chất là gì? Họ phát hiện bản chất của vật chất là ý niệm của con người, là tướng hư ảo được sanh ra từ sự tích lũy liên tục của ý niệm. Tin tức này tốt, tin tức này nếu như là thật, thì chúng ta có thể đem những tai nạn trên trái đất này thấy đều hóa giải hết. Tại vì sao? Nó là do ý niệm biến hiện. Thế thì chúng ta liền biết được, đây là giống với những gì trong kinh Phật nói, y báo tại sao lại xảy ra chuyện? Ý niệm của chúng ta không tốt, không thiện. Thiện và ác ở trong Phật pháp có tiêu chuẩn rất rõ ràng, mười điều ác là không thiện, sát sanh, trộm cắp, tà dâm, nói dối, nói ly gián, nói thô ác, nói thù dật, tham lam, sân giận, ngu si, mười điều này chính là không thiện. Nếu như khởi tâm động niệm, lời nói việc làm của chúng ta mà tương ứng với mười điều này thì đối với chính bản thân mình mà nói, đó là điều mà trong Trung y nói, nếu bạn tương ứng với mười điều này, Trung y nói bạn đang hại thân thể bạn, tổn đức hạnh bạn, hại thân tổn đức. Nếu như ngược lại, có thể tương ứng với mười nghiệp thiện, không sát sanh, không trộm cắp, không sát sanh là chắc chắn không có ý niệm tổn hại đến hết thấy chúng sanh, không những không tổn hại động vật, mà còn phải yêu thương bảo vệ chúng, thực vật, cây cối hoa cỏ cũng phải yêu thương bảo vệ chúng, núi sông đất

đai cũng phải yêu thương bảo vệ. Trong nhà Phật dạy bảo chúng ta, đối tượng từ bi của chúng ta là cõi nước mười phương, đây là ngày nay gọi là thế giới vĩ mô, khắp pháp giới hư không giới chúng ta đều phải yêu thương bảo vệ. Câu phía sau nói pháp giới vi trần, đây chính là thế giới vi mô mà nhà cơ học lượng tử nói đến, phải từ dưới kính hiển vi độ phóng đại cao mà quan sát hiện tượng vật chất và hiện tượng tinh thần. Bạn xem, từ vũ trụ vĩ mô cho đến thế giới vi mô, không có thứ gì là không yêu thương bảo vệ, mười nghiệp thiện khắp pháp giới hư không giới, chân thật từ bi, chân thật là ý thiện đối đãi với hết thảy chúng sanh.

Không trộm cắp, không trộm cắp này phải làm đến mức nhất định không có ý niệm chiếm tiện nghi của người khác, muốn chiếm một chút tiện nghi, đó là tâm trộm cắp, bạn tuy không có hành vi trộm cắp, nhưng bạn vẫn có tâm trộm cắp tồn tại, như vậy là không tốt rồi. Không tà dâm, không nói dối, có làm được hay không? Dùng tâm chân thành đối người tiếp vật. Không nói ly gián, nói ly gián là khiêu khích thị phi, tội đó rất nặng. Nói thêu dệt là lời hoa mỹ thêu dệt, có ý niệm lừa gạt người khác, như vậy là sai lầm. Nói thô ác là nói năng thô lỗ, khiến người khác nghe xong không thoải mái, điều này đều không nên có. Không tham, không sân, không si, muốn làm được những điều này thì thật sự phải hiểu rõ nhân quả. Con người nếu chân thật hiểu rõ đạo lý nhân quả, thì tự nhiên sẽ kiểm soát được chính mình, sức mạnh đó còn lớn hơn cả luân lý đạo đức, lớn hơn cả sức mạnh của pháp luật. Nếu như không tin nhân quả, giống như người xưa nói, ở trong tình huống danh cao lợi lớn thì họ biết rõ mà vẫn cố phạm, họ vẫn sẽ phạm sai lầm, tạo tội nghiệp. Đây là thật, chúng ta đã nhìn thấy trong lịch sử, ở trong thế giới hiện tại này thì nhìn thấy lại càng nhiều hơn. Chúng tôi khi ở Singapore, ở trong khách sạn, ông chủ khách sạn nói với chúng tôi, nhân viên phục vụ của họ không ổn định. Nguyên nhân là gì? Singapore mở sòng bạc, sòng bạc cần người phục vụ, tìm những người ở khách sạn này, trả lương cho họ nhiều hơn một, hai trăm đồng, thế là người ta liền chạy qua đó ngay. Đây không phải là lợi ích rất lớn, cho bạn thêm một chút lợi ích nhỏ là bạn liền chạy mất, giữa người với người không có đạo nghĩa, không có tình cảm, chỉ biết lợi là làm, như vậy có nguy không? Quý vị hãy tỉ mỉ nghĩ xem, người như thế này, họ có lòng yêu nước không? Con mắt của họ chỉ nhìn đến lợi, kẻ địch chỉ cần cho họ thêm một chút tiền, họ liền sẽ làm hán gian, liền sẽ tổn hại tổ quốc mình, họ cần tiền mà! Đây là điều gần đây chúng tôi nhìn thấy, quá phổ biến rồi, cái xã hội này, con người không có đạo nghĩa. Người chân thật có đạo nghĩa, nhân viên với ông chủ là cùng một lòng, có nghĩa khí, công ty của ông chủ sắp phá sản, nhân viên đều không bỏ đi, không nỡ lòng nhìn ông chủ gặp nạn, họ không cần tiền lương cũng vẫn ở lại đó làm. Người như vậy vào thời xưa trong xã hội vẫn thường thấy, người ta đối với người nhân viên này khâm phục, nhân viên đối với ông chủ là tri ân báo ân.

Thời xưa, người làm trong nhà những gia đình giàu có, khi nhà ấy có sa sút thì họ cũng không bỏ đi, vì sao vậy? Có tình cảm, có nghĩa khí, chăm sóc cho đến cùng. Giờ đây trên thế giới này không có người như vậy nữa, thấy lợi quên nghĩa đây còn là từ dễ nghe, họ căn bản là không có nghĩa, vậy họ quên nghĩa gì chứ? Họ chỉ có lợi, họ còn chẳng biết có nghĩa. Cho nên luân lý không còn nữa, căn bản là không biết, bất hiếu với cha mẹ, không có tâm kính yêu cha mẹ. Trách móc cha mẹ, trách cha mẹ không kiếm nhiều tiền hơn một chút để cho họ, thậm chí còn giết hại cha mẹ, hiện nay là xã hội như vậy. Không kính tôn trưởng, là hiện tượng phổ biến trong xã hội hiện nay. Đây là nguyên nhân khiến xã hội động loạn, cũng chính là do đã dạy sai rồi, dạy thế hệ sau phải bắt tay từ nơi luân lý đạo đức trước tiên, điều này là vô cùng quan trọng. Thế nhưng ngày nay bạn muốn dùng luân lý đạo đức để dạy dỗ thế hệ sau của mình, thì cũng gặp phải khó khăn nhất định. Vì sao vậy? Cả xã hội không còn nữa, nhà của bạn giảng luân lý đạo đức, con cái bạn bước chân ra khỏi cửa nhà, thứ này là thứ cổ lỗ sĩ, không có tác dụng, chúng có thể tin tưởng không? Chúng có thể tiếp nhận được không? Bạn đem giảng cho những ông già 70, 80 tuổi thì được, họ sẽ gật đầu, là có đạo lý; bạn nói với người trẻ tuổi thì họ lắc đầu, họ không tin. Cho nên xã hội hiện thực, không có luân lý, không có đạo đức, không có nhân quả, cũng không có pháp luật. Pháp luật chỉ quản người tốt, kẻ xấu thì lách sơ hở của pháp luật, biến thành thứ bảo vệ kẻ xấu. Xã hội trước mắt này, giống như trước đây chủ tịch Mao nói là vô pháp vô thiên, thật sự là như vậy đó. Vô pháp vô thiên đến tình trạng này, vậy thì trời vẫn là phải quản việc, vẫn là phải quản, không quản không được. Trời này là đại tự nhiên, đại tự nhiên đem đến cho bạn bệnh tật, đem đến cho bạn tai nạn, những bệnh tật và tai nạn này đều là do chính bạn tự làm tự chịu, nó không phải là do người khác đem đến cho bạn.

Chúng ta giết hại những chúng sanh này, trong Phật pháp nói cho chúng ta biết, nguồn gốc này vẫn không phải do Phật pháp nói ra, mà là Bà-la-môn của Ấn Độ xưa nói, lục đạo luân hồi, trong kinh Phật đồng ý với cách nói này, “người chết làm dê, dê chết làm người”. Bạn giết chết con dê này, bạn ăn thịt nó, dê chết rồi, dê chết rồi liền đi đầu thai, nó lại đến nhân gian, nó đã làm người, tội nghiệp làm súc sanh của nó đã chịu hết, nó lại quay trở lại cõi người; còn người giết hại hết thấy chúng sanh này, sau khi chết đi liền biến thành súc sanh, người chết rồi liền biến thành dê; đời này bạn ăn nó, đời sau nó lại đến ăn bạn, oan oan tương báo, đời đời kiếp kiếp không ngừng không dứt, việc này phiền phức biết bao. Cho nên Phật ở trong kinh nói cho chúng ta biết, đối với những động vật nhỏ này, khi nhìn thấy phải sanh lòng thương xót. Chúng vì sao lại đầu thai vào loài này? Quá khứ khi còn làm người đã tạo tội nghiệp quá nặng. Nếu như giết hại sanh mạng quá nhiều thì sẽ chịu quả báo như thế nào? Đây đều là lời trong kinh nói, giống như loài phù du trên mặt

nước, những côn trùng nhỏ chạy đi chạy lại trên mặt nước. Côn trùng nhỏ đó tuổi thọ rất ngắn, chỉ có vài tiếng đồng hồ, chết rồi lại đầu thai, một ngày đều phải sanh tử mấy lần, chẳng biết đến đời kiếp nào bạn mới trả xong. Bạn giết hại bao nhiêu chúng sanh thì bạn phải trải qua bấy nhiêu lượt sanh tử, bạn mới có thể trả được nợ. Đây vẫn chưa tính là trả nợ, đây là tiêu trừ tội nghiệp của bạn, sau khi tội nghiệp tiêu trừ xong thì còn phải trả nợ, trong kinh đã giảng, bạn ăn của chúng nửa cân thì bạn phải trả lại chúng tám lạng, là trả nợ; nợ mạng phải trả mạng, nợ tiền phải trả tiền, bạn nói xem đau khổ biết bao! Mê hoặc điên đảo, không có trí tuệ, làm cái chuyện ngu ngốc như vậy, điều này không thể làm.

Không may gặp phải những tai nạn này đến, chúng ta ở trong tai nạn đó mà chết đi thì không có tội. Một khi tai nạn đến, người tốt hay người xấu đều chết cùng nhau, có người nhìn thấy không phục, người kia rất tốt, vì sao họ lại bị cái nạn này? Người kia là kẻ xấu, đáng bị vậy, đều là cách nghĩ này. Kỳ thật đây là tình cảm xen vào, đây là do không biết chân tướng. Chân tướng là gì? Cùng nhau gặp nạn là cộng nghiệp, thế nhưng sau khi chết đi rồi thì nơi đến không giống nhau. Người niệm Phật qua đời trong tai nạn, họ vắng sanh đến thế giới Cực Lạc rồi, là việc tốt, không phải việc xấu. Người không học Phật, cả đời hành thiện tích đức, họ chết ở trong tai nạn, họ sẽ sanh lên cõi trời. Người tu phước thiện ít hơn một chút, họ lại đến nhân gian này, họ lại đi đầu thai, sanh vào nhà giàu sang ở nhân gian, nhất định sẽ tốt hơn đời này, không phải là việc tốt sao? Người tạo tác nghiệp ác, họ đến ba đường ác. Công bằng vô cùng! Thật sự thấy rõ ràng, thấy sáng tỏ rồi thì bạn mới chân thật tin tưởng nghiệp nhân quả báo tợ hào không sai.

Do đó, chúng ta nói đến thú điền, đó là đối với hết thảy chúng sanh, hết thảy súc sanh, cây cối hoa cỏ, núi sông đất đai đều phải dùng tâm từ bi để đối đãi. Khổ điền, là gặp người nghèo khổ, chúng ta toàn tâm toàn lực giúp đỡ họ, quan trọng nhất là phải dạy họ. Nghèo khổ, nghèo khổ về đời sống vật chất chẳng xem là nghèo khổ thật sự, nghèo khổ thật sự là gì? Không có trí tuệ, không có văn hóa, đó là nghèo khổ thật sự; chưa từng tiếp nhận giáo huấn của thánh hiền, họ vô tri, đây gọi là nghèo khổ thật sự. Người có đời sống vật chất khốn khó, nếu họ tiếp nhận giáo dục của thánh hiền, vậy họ không khổ, họ sẽ rất vui sướng. Nếu họ học Phật thì họ càng vui sướng hơn. Họ có mong muốn cải thiện đời sống vật chất không? Không mong muốn. Vì sao vậy? Tôi đang sống rất vui vẻ, tôi hà cớ gì phải tự tìm phiền phức. Người chân thật học Phật thì nhất định nghe lời giáo huấn của Thích-ca Mâu-ni Phật, lấy giới làm thầy, lấy khổ làm thầy. Họ sẽ hết sức tuân thủ giáo huấn của Phật-đà, thực hành Đệ Tử Quy, thực hành Cấm Ứng Thiên, thực hành Thập Thiện Nghiệp Đạo, họ thấy đều làm được, cho dù là phải đi xin ăn nhưng họ cũng rất vui vẻ, họ không mong muốn

cải thiện đời sống của mình. Đây là thật chứ không phải giả, vì sao vậy? Vì họ không có dục vọng nữa. Càng học Phật càng thâm nhập, dục vọng liền giảm xuống, giảm cho đến không còn dục vọng, có thể giống như Thích-ca Mâu-ni Phật, ăn một bữa giữa ngày, ngủ một đêm dưới cây, đây là đời sống của người khát thực.

Vào những năm đầu khi tôi mới xuất gia thọ giới, hòa thượng truyền giới của chúng tôi là lão pháp sư Đạo Nguyên, lúc thọ giới ngài đã kể cho chúng tôi nghe một câu chuyện, là chuyện thật, không phải giả. Ở quê hương của ngài, ngài hình như là người vùng Dương Châu, vào thời của ngài, lúc còn nhỏ, có một người ăn xin, quanh năm ở bên ngoài xin ăn, buổi tối thì ở trong một ngôi miếu hoang, có nơi nào chợp mắt qua đêm là được rồi, ban ngày thì đi khắp nơi du sơn ngoạn thủy, đi đến đâu thì xin một bát cơm ăn một chút, ông rất vui vẻ. Con trai của ông kinh doanh phát tài, cho nên rất nhiều người liền mắng anh ta: “Anh là bất hiếu, anh xem anh nhiều tiền như thế, giàu có như thế, sao anh lại để cho cha mình đi xin ăn cơ chứ?” Người con trai này cũng cảm thấy rất mất mặt, liền phái rất nhiều người đi khắp nơi tìm kiếm, tìm được cha mình về, sắp xếp chu đáo ở trong nhà để phụng dưỡng. Cha của anh sống ngày tháng đó không quen, đại khái là ở trong nhà được khoảng hơn một tháng, xem chừng lúc người ta phòng bị lơ lửng một chút, ông ấy lại trốn mất, lại trốn ra ngoài xin ăn. Người ta hỏi ông ấy vì sao? Vui vẻ! Đây chẳng phải người bình thường. Thật vậy, đi xin ăn là thật sự tốt, trên người cái gì cũng không có, cũng không sợ cường đạo cướp bóc, cũng không sợ trộm cắp vặt, ông ấy cái gì cũng không có. Mỗi ngày đều du sơn ngoạn thủy, bạn xem có cái ăn, có nơi để nghỉ ngơi, chân thật tự tại! Lão hòa thượng đã kể cho chúng tôi nghe câu chuyện này. Đời sống hạnh phúc mỹ mãn chân thật là một đời sống vui vẻ, không nhất định phải có tiền, cũng không nhất định phải có địa vị. Ngài nói người đi ăn xin này thật sự hiểu được đời người, thật sự hiểu được hạnh phúc mỹ mãn. Ông ấy có cơ hội, con trai rất giàu có, ông có thể hưởng một chút phước báo, không cần, ông ấy nói đó không phải là phước, đó là khổ, đó không phải là vui. Thân thể còn khỏe mạnh, bạn thấy mỗi ngày du sơn ngoạn thủy thật vui vẻ, tìm thêm vài người bạn đồng hành ăn xin nữa, ông ấy làm sao không vui cho được?

Cho nên truyền đạo là quan trọng hơn bất cứ điều gì, giúp đỡ người ta một chút vật chất, tặng một chút cho họ, dạy bảo họ còn quan trọng hơn bất cứ điều gì, việc này càng quan trọng hơn. Phật pháp chân thật mang lại lợi ích cho chúng sanh, giúp đỡ chúng sanh phá mê khai ngộ, như vậy mới đúng. Nhất định phải dạy họ, nhổ sạch gốc rễ của nghèo khổ, đó chính là dù có thanh bần cũng phải biết bố thí. Thật sự không có tiền để bố thí, thì giống như đạo tràng này của chúng ta, làm công quả chính là bố thí, là bố thí tài, gọi là bố thí nội tài. Tôi đến làm công quả, tôi không lấy

tiền, tôi phục vụ ở đạo tràng, tôi dùng thân thể của tôi để bố thí, gọi là nội tài. Quả báo của bố thí nội tài có được còn nhiều hơn ngoại tài, ngoại tài là bạn bỏ tiền ra, đem vật chất, tài nguyên ra cúng dường, chứ bản thân bạn không có đến. Cho nên cả đời Thích-ca Mâu-ni Phật, chúng ta đều biết rõ, ngài có bố thí tài hay không? Có chứ, ngài dùng thân thể của ngài, dùng thời gian của ngài, dùng trí tuệ của ngài hằng ngày giáo hóa chúng sanh, đây là bố thí tài. Biết bao nhiêu người được lợi ích! Học trò sau khi học thành tài, học trò sẽ phát dương sự nghiệp lợi ích chúng sanh của thầy, xoay vần giáo hóa. Con người đến khi giác ngộ rồi thì tự nguyện đi con đường này. Chúng ta đối với việc này không nhận thức được, đối với Phật giáo thì chẳng chút hiểu biết gì, hỏi còn trẻ mà bạn bảo tôi đi xuất gia, bảo tôi làm cái việc này, thì chết tôi cũng không chịu làm, làm sao lại đi làm cái việc này cho được? Trong cuộc đời này của tôi chưa từng nghĩ đến mình lại đi làm sự việc này.

Theo thầy Phương Đông Mỹ học triết học, bài mục cuối cùng của khái luận triết học là “Triết học kinh Phật”, tôi mới thật sự nhận thức lại về Phật giáo, mới thật sự hiểu rõ Phật giáo không phải là tôn giáo. Thế nhưng hiện nay nó đã biến thành tôn giáo rồi, nó thực sự không phải là tôn giáo, nó là giáo dục. Thầy nói cho tôi biết, kinh điển của nhà Phật là triết học cao cấp, tôi bước vào cửa từ chỗ này, học đến nay đã 59 năm rồi, năm sau là tròn một hoa giáp, càng học càng hoan hỷ. Gặp được đại sư Chương Gia, lúc bấy giờ tôi một mình ở Đài Loan, không có bất kỳ vương bận gì, ngài khuyên tôi xuất gia, dạy tôi học theo Thích-ca Mâu-ni Phật. Thầy đối với chúng tôi hết sức yêu thương che chở, chúng tôi đối với thầy vô cùng tôn kính, ý kiến của thầy tiếp nhận rồi, nghe lời, đi con đường này. Con đường này là tiếp nối huệ mạng Phật, đem thân giúp đỡ chánh pháp trụ lâu, việc tốt, là sự nghiệp lớn, là việc tốt. Con đường này đã đi được 59 năm, cũng không phải là thuận buồm xuôi gió, trắc trở cũng rất nhiều, thế nhưng vui mừng khôn xiết, dầu cho có gặp phải trắc trở thì cũng rất vui vẻ. Vì sao vậy? Nghiệp nhân quả báo rất rõ ràng, vì sao mỗi một lần có trắc trở lại rất rõ ràng, tường tận. Mỗi ngày giảng kinh, mỗi ngày đọc tụng, 59 năm qua chưa từng gián đoạn, bạn nói điều này vui sướng biết bao, hạnh phúc biết bao! Chúng tôi sử dụng internet có lẽ đã 15 năm rồi, internet sử dụng từ sớm, chúng tôi sử dụng vệ tinh cũng đã được 8 năm, từ ngày 1 tháng 1 năm 2003 là bắt đầu sử dụng vệ tinh. Những công cụ này phát huy tác dụng rất lớn, bởi vì chúng tôi giảng kinh ở nơi này, học tập ở nơi này thì đồng thời được phát sóng ra ngoài, toàn cầu có thể nhìn thấy, đều có thể nhận được. Giáo pháp Đại thừa thường nói, Phật độ người có duyên, những ai là có duyên? Họ mở tivi ra, mở đến kênh này thì chính là người có duyên, họ dùng máy vi tính tra được trang web của chúng tôi, đây chính là người có duyên. Người đón xem rất nhiều! Cho nên giúp đỡ tất cả chúng sanh, hèn sang giàu nghèo đều phải giúp đỡ họ.

“*Ân điền*”, đây là cha mẹ, ở trong Phật pháp thì còn có hộ pháp nữa, hộ pháp có ân đối với chúng ta, nếu như không có nhiều người hộ trì như vậy, không có nhiều người giúp đỡ như vậy, thì sự trưởng thành của chúng ta sẽ hết sức khó khăn. Phật pháp có thể truyền tiếp được hay không, chánh pháp có thể trụ lâu được hay không, mấu chốt không ở nơi tôi, tôi không có cách nào cả, ở nơi ai? Nơi hộ pháp. Cho nên, công đức của hộ pháp lớn hơn người hoằng pháp, hoằng pháp giống như là giáo viên trong trường học, còn hộ pháp là hiệu trưởng, họ xây dựng một đạo tràng ở nơi đây, nếu họ không mời bạn thì bạn làm gì có cơ hội đến nơi này để dạy học. Cho nên, họ phát tâm mời bạn đến, bạn ở nơi này có thể dạy một thời kỳ, dạy một môn học, dạy hai môn học, đây chính là ân đức của họ. Nơi này đại chúng nghe pháp, đạt được lợi ích của Phật pháp, là nhờ ai? Nhờ lợi ích của hộ pháp, cái này cần phải biết. Người xuất gia chính là trụ trì của tự viện, người tại gia chính là người chủ trì của đạo tràng cư sĩ tại gia, giống như nhiều hội trưởng của Học hội Tịnh tông Malaysia, Phật pháp ở vùng này có thể hưng vượng hay không, đó là trách nhiệm của họ. Họ có kiến thức, hiểu rõ sự hưng suy của Phật pháp, bồi dưỡng pháp sư giảng kinh, lễ thỉnh pháp sư giảng kinh đến nơi đây để dạy học, giảng kinh, công đức này là của họ. Giống như mở trường học vậy, trường học mở được rất tốt, chính phủ khen thưởng, khen thưởng ai? Khen thưởng vị hiệu trưởng chứ không phải khen thưởng giáo viên; trường học hoạt động không tốt bị xử phạt, hiệu trưởng chịu phạt, cũng không phải là giáo viên. Cho nên những người giảng kinh này, bất luận xuất gia hay tại gia, thấy đều là thân phận của giáo viên, cái này cần phải làm cho rõ ràng, cần phải làm cho sáng tỏ. Không có ai thỉnh mời, vậy phải làm sao đây? Thì như Thích-ca Mâu-ni Phật nói nhập bát-niết-bàn, liền ra đi, vãng sanh thế giới Tây Phương Cực Lạc, không còn ở thế giới này. Không có ai thỉnh mời thì đi thôi, có người thỉnh mời, đó là có duyên, vậy thì ở lại thêm vài năm, không có trở ngại, không có duyên thì lập tức có thể đi ngay, đối với thế giới này không có lưu luyến. Đây là người làm giáo viên, họ có được sự tự tại như vậy, có nơi dạy thì đến dạy, giúp đỡ chúng sanh khổ nạn, đại từ đại bi; không có nơi dạy thì liền đi, liền vãng sanh, đến thế giới Cực Lạc để thân cận A-di-đà Phật, tu học cao hơn. Cho nên là biết được báo ân, những vị hộ pháp này đều thuộc về ân đức, giống như cha mẹ vậy, phải tôn trọng.

Thứ tư là “*đức điền*”, ruộng đức chính là tam bảo, là “*hiền thánh trong tam thừa*”. Bất luận là A-la-hán, là Bích-chi Phật, hay là Bồ-tát, bất luận tại gia hay xuất gia, họ đa số là đến để chủ trì đạo tràng. Cho nên, Phật pháp có thể hưng vượng, xã hội có thể an định, quốc gia có thể trị an lâu dài, thế giới có thể hòa bình, hiền thánh trong tam thừa có công hiển to lớn, chính là người phụ trách của các đạo tràng này. Điều thứ nhất, họ nhất định biết lễ thỉnh những đại đức có tu có học này, bất luận là tại gia hay xuất gia, mời họ đến nơi này để giảng kinh dạy học, đây là việc bồn phận

của họ. Đồng thời, họ còn phải tiến thêm một bước nữa, chẳng những phải dạy học, mà còn phải bồi dưỡng nhân tài kế thừa mai sau, vậy thì công đức của họ thật sự to lớn, họ thật sự là đã cứu Phật giáo. Vậy thì có phải là mở một ngôi trường hay không? Không nhất định. Thật sự phát hiện ra những người trẻ tuổi chịu học, nhất định phải nắm vững ba cái rễ trước, cũng giống như Khổng lão phu tử vậy, trước tiên phải dạy đức hạnh. Bạn thật sự có thể đem Đệ Tử Quy, Cảm Ứng Thiên, 113 điều trong Đệ Tử Quy, Cảm Ứng Thiên là 195 điều, bạn đều có thể làm được, rồi sau đó Thập Thiện Nghiệp Đạo rất dễ thực hiện được. Nếu như là xuất gia, phải đem 10 giới, 24 môn oai nghi trong Sa-di Luật Nghi thực hiện được, thế nhưng không khó khăn gì, bởi lẽ phía trước của bạn đã quá tốt rồi, đây là đức hạnh của bạn đã có sẵn. Sau khi đức hạnh có sẵn rồi, bạn có thể lựa chọn một bộ kinh, thâm nhập một môn, chân thật có người hộ trì để cho thân tâm bạn an ổn, bạn không có lo âu. Cúng dường cho bạn cơm áo chỗ ở là được rồi, bạn có một nơi an định để cư trú, cơm áo được chăm sóc rất chu đáo, như vậy là được, tự mình hằng ngày dụng công; một mình cũng được, một cái phòng nhỏ là được rồi.

Trước đây quán trưởng Hàn chăm sóc cho tôi, ở trong nhà của bà, một cái phòng nhỏ, tôi đã ở nhà của bà suốt 17 năm, không dễ dàng gì. Mỗi ngày công việc của tôi chính là đọc kinh, giảng kinh, nơi chốn giảng kinh, thỉnh chúng thì bà thay tôi lo liệu, bởi vì tuổi còn trẻ, vừa mới ra giảng kinh, ai biết đến bạn? Ai đến nghe bạn giảng chứ? Cho nên chính là quán trưởng Hàn đi khắp nơi lo liệu, thỉnh mời bạn bè của bà, một số đạo hữu của bà, có lúc mười mấy người, có lúc hai mươi mấy người. Đến sau này, lúc tôi giảng kinh thì thông thường có tầm khoảng năm, sáu mươi người nghe, chưa từng gián đoạn. Mỗi ngày vào buổi tối có một tiếng đến một tiếng rưỡi đồng hồ, thông thường là một tiếng rưỡi thì nhiều hơn, buổi tối giảng một tiếng rưỡi đồng hồ, thời gian ban ngày, tự tôi đọc kinh, niệm Phật. Bạn thấy đây đều là tấm gương tốt, một người cư sĩ, gia cảnh tương đối khá giả, có phòng ốc còn dư ra, bạn liền chăm sóc cho một người, bạn có thể chăm sóc cho họ 10 năm thì họ liền thành công. Tôi ở nhà của quán trưởng Hàn suốt 17 năm. Về sau thỉnh chúng đông lên, mọi người cũng góp một ít tiền, mua được một cái giảng đường, giảng đường đó đại khái là to bằng cái phòng thu hình này của chúng ta, mua được một cái giảng đường như thế, thế là không còn phải đi mượn giảng đường nữa. Tự mình có được cái giảng đường như vậy, thời gian giảng kinh của tôi liền nhiều lên, buổi sáng giảng, buổi chiều giảng, buổi tối giảng, vui không biết mệt. Giảng kinh không giống nhau, cho nên một ngày ba lần, ba lần thỉnh chúng không giống nhau, giống như mở lớp học vậy, bạn có thể rút ra được thời gian thì bạn đến nghe. Tôi đã từng có lúc nhiều nhất, là một tuần giảng năm, sáu loại. Tôi học giảng kinh là ở Đài Trung học với thầy Lý. Hiện nay bồi dưỡng giảng kinh thì thuận tiện hơn rất nhiều, tôi nhiều năm như

thế, những băng ghi hình, ghi âm này để lại, đại khái là trên 15.000 tiếng, không ít hơn 15.000 tiếng. Thẻ loại cũng rất nhiều, chỉ cần lựa chọn một loại trong số đó, thâm nhập một môn, huân tu lâu dài, một thứ mà thật sự có thể khổ học mười năm, bạn thành công rồi. Đến lúc đó, họ xuất gia thì sẽ là đại pháp sư, họ tại gia thì cũng là đại cư sĩ. Người thật sự có tâm bồi dưỡng lấy một người, hai người, công đức vô lượng vô biên, đó là sự thật. Thế nhưng người như vậy cũng rất khó tìm, ai chịu buông xuống vạn duyên, dùng mười năm đèn sách, sau đó một bước thành danh? Cho nên phương pháp thì có, cũng chẳng khó khăn gì, con người khó tìm mà thôi. Thật sự tìm được rồi, hy sinh phụng hiến, vì chánh pháp trụ lâu, vì kế thừa gia nghiệp Như Lai, đây là ruộng phước theo nghĩa rộng, thật sự tu phước.

Phía trước “điều phục chúng sanh, tuyên thuyết diệu lý” là giúp người giác ngộ, sau khi giác ngộ thì liền dạy họ tích công đức, tu phước điền. Có trí tuệ, có phước báo, vậy thì phía sau, phía sau là phải cứu khổ cứu nạn, không phải là để bạn hưởng phước, mà phải cứu khổ cứu nạn. “*Dùng các pháp được, cứu chữa ba khổ*”, đây là độ chúng sanh, chư Phật Bồ-tát vĩnh viễn không bao giờ có nói là hưởng phước, hưởng lạc, không có. Bạn hãy xem trong cửa Phật, từ xưa đến nay những vị cao tăng đại đức này có ai hưởng phước không? Dạy học của họ chính là hưởng phước. Địa vị có cao, như trước đây làm đến quốc sư, hoàng đế nhận họ làm thầy, quốc sư, đời sống của họ vẫn rất đơn giản, không hề thay đổi, những người tu hành đó đa phần vẫn là ăn một bữa giữa ngày. Nhiều lắm! Đời sống hết sức đơn giản, vì sao vậy? Làm tấm gương cho người khác, chút may mắn ngạo mạn cũng không có, không phải nói là địa vị rất cao, liền ra vẻ bề trên, không phải vậy, tiếp xúc với những người nghèo khổ vẫn là rất nhiều, đây là đức hạnh. Với quan lớn, đây là ở trong xã hội, hiện nay nói là tiếp xúc với người tầng lớp cao, đó là dùng trí tuệ giúp đỡ họ quản lý quốc gia, qua lại với người nghèo khổ là để giúp đỡ họ lìa khổ được vui, giáo hóa bình đẳng. *Tam giáo cửu lưu*¹ ở trước mặt hiện thánh trong tam thừa hoàn toàn là bình đẳng, các ngài không có phân biệt, không có chấp trước.

Cho nên tiếp theo chú giải nói, “*chư Phật độ sanh, tùy bệnh cho thuốc*”, là giống như thầy thuốc trị bệnh vậy, họ mắc phải căn bệnh gì, cần phải dùng thuốc gì để chữa trị cho họ, tùy bệnh cho thuốc. “*Thuốc ví như diệu pháp của Như Lai, bệnh ví như tật khổ của chúng sanh*”, là bệnh khổ của chúng sanh. Diệu pháp của Như Lai, nói với quý vị, hiện nay có thể chữa trị cho xã hội, cho dù tất cả mọi người có

¹ Tam giáo cửu lưu (三教九流): Tên gọi chung của “tam giáo” (Nho giáo, Phật giáo, Đạo giáo) và “cửu lưu” - chín học phái tư tưởng lớn thời Xuân Thu Chiến Quốc (Nho gia, Đạo gia, Âm Dương gia, Pháp gia, Danh gia, Mặc gia, Tung Hoàn gia, Tạp gia, Nông gia). Về sau, thành ngữ này chẳng còn bó hẹp ở nghĩa gốc mà được dùng để chỉ chung đủ mọi tầng lớp, ngành nghề hoặc các hạng người khác nhau trong xã hội.

những căn bệnh khác nhau, một vị thuốc là có thể giải quyết, đây gọi là giáo dục phổ thế. Phổ là phổ biến, thế là thế giới, người đời phổ biến cần phải tiếp nhận giáo dục này, chính là giáo dục luân lý, giáo dục đạo đức, giáo dục nhân quả. Vì sao vậy? Ngày nay toàn thế giới xảy ra những rắc rối này, chính là vì giáo dục này không còn nữa. Vào thời xưa thì có, ở Trung Quốc chúng ta có, ở nước ngoài có giáo dục tôn giáo cũng được, đều có thể phát huy hiệu quả. Hiện nay ở Trung Quốc sự giáo dục này không còn được chú trọng, bị lơ là rồi, ở nước ngoài hiện nay khoa học dần dần trỗi dậy, người tín ngưỡng tôn giáo ngày càng ít đi, xã hội sùng bái tài vật và danh lợi, rất nhiều nhân sĩ tôn giáo cũng bị tài vật và danh lợi nuốt chửng, đây là hiện tượng chúng ta nhìn thấy trước mắt, họ cũng đi tranh danh đoạt lợi, gạt giáo dục tôn giáo sang một bên, không còn học tập nữa. Đây là nhân tố động loạn của xã hội hiện nay, cũng là nguyên nhân tai biến bất thường trên trái đất. Chúng ta ngày nay muốn cứu xã hội, muốn cứu trái đất này, thì phải đem những thứ này tìm trở lại, khuyên bảo mọi người phải làm người cho tốt, đều là do làm người đã xảy ra vấn đề, kéo theo y báo của chúng ta là trái đất cũng xảy ra vấn đề.

Giáo dục Nho Thích Đạo của Trung Quốc, giáo dục tôn giáo của nước ngoài, thật sự có thể giúp chúng ta giải quyết vấn đề này. Thế nhưng hiện nay bất luận là ở Trung Quốc hay ở nước ngoài, đại đức thật sự quá ít, chúng ta cần phải biết làm thế nào để tôn trọng, để bồi dưỡng. Đây là việc khó, cần phải đem việc này để ở trong lòng, gặp được có duyên phận như thế, có người như vậy, chúng ta phải quan tâm họ, phải chăm sóc họ, phải giúp đỡ họ, phải thành tựu họ. Cho nên hiện nay, nếu như không có thầy hướng dẫn, thật sự có người như vậy, cầm ba cái rế, bốn cái rế, đây là nền tảng, nhất định phải yêu cầu họ làm được. Một năm là phải làm được, một năm mà không làm được thì không hộ trì bạn nữa, liền mời bạn rời đi; một năm mà thật sự làm được rồi, chúng ta lễ kính gấp bội. Đốc thúc họ, phương pháp đốc thúc họ rất đơn giản, mỗi ngày giảng cho chúng ta một tiếng rưỡi, giảng cho ai nghe? Chính là giảng cho bạn nghe, không cần có những người khác, hoặc là người nhà của bạn, mấy người bạn ở cùng nhau, là giảng cho bạn nghe. Hằng ngày để cho họ học, hằng ngày để cho họ giảng, học 10 năm, giảng 10 năm thì chẳng phải là thành tựu rồi sao? Sau 10 năm, mới giới thiệu họ ra bên ngoài, tìm giảng đường bên ngoài để diễn giảng công khai, còn trong vòng 10 năm thì không giảng bên ngoài. Đây là huấn luyện điều gì? Huấn luyện nhẫn nhục ba-la-mật của họ. Họ biết giảng rồi thì cũng phải nhẫn 10 năm, nếu họ không thể nhẫn, họ vừa ra ngoài giảng, giảng cũng không tẻ, người cung kính họ đông lên, người cúng dường nhiều lên, thì họ liền chạy mất, họ liền biến chất, lại rơi vào trong danh lợi, vậy thì chúng ta sai rồi. Cho nên phải quan sát họ, thật sự có thể chịu khổ, thật sự có ý thức sứ mệnh, vậy mới thành tựu được.

Giống như trong kinh Niết-bàn có nói: “*Vì độ hóa chúng sanh nên nói pháp được vi diệu vô thượng.*” Độ, dùng lời nói hiện nay để nói, tức là giúp đỡ chúng sanh, hiệp trợ chúng sanh, chúng sanh có khổ có nạn thì chúng ta phải giúp đỡ họ, đó chính là đem diệu pháp thâm sâu vô thượng giới thiệu cho họ. Pháp được vi diệu vô thượng là gì? Bộ kinh này chính là nó, bộ kinh này là tiêu chuẩn của pháp được vi diệu vô thượng. Giống như Pháp Hoa, Hoa Nghiêm, Lăng-nghiêm, Bát-nhã, đây đều là những bộ đại kinh đại luận vi diệu vô thượng, có người hướng dẫn thì không thành vấn đề, có thể học tập, không có người hướng dẫn thì hết sức khó khăn. Không có người hướng dẫn thì chúng ta phải làm sao đây? Chúng ta liền lựa chọn bộ kinh này. Bộ kinh này được lão cư sĩ Hạ Liên Cư hội tập rất tốt, lão cư sĩ Hoàng Niệm Tổ chú giải rất hay, đã mang lại sự thuận tiện cho chúng ta, đây đều là người thời cận đại. Cho nên chúng ta phát tâm giảng một lượt chú giải của lão cư sĩ, xem như là tôi báo ân của ngài. Lão nhân gia còn tại thế, chúng tôi là bạn già của nhau, mỗi năm tôi đều đến Bắc Kinh hai, ba lần, chính là đi thăm ngài; ngài không còn nữa, bạn già ở Bắc Kinh không còn nữa, cho nên tôi cũng không đến đó nữa. Những năm đầu chịu khó đi lại đến thế, tại sao vậy? Là người bạn già này, chí đồng đạo hợp. Hoằng dương bản hội tập này, bản hội tập của lão cư sĩ Hạ Liên Cư, ở hải ngoại thì có một mình tôi, ở trong nước thì có một mình ngài, trong nước cũng không có người thứ hai giảng bộ kinh này, chúng tôi gặp được nhau thật là khó được. Ở nước Mỹ chúng tôi mới liên lạc được với nhau, ngài ở nước Mỹ suốt một tháng, chúng tôi mới biết được. Về sau, ngài ra nước ngoài không thuận tiện, chúng tôi về Trung Quốc thăm hỏi thì tương đối thuận tiện hơn, cho nên liền thường xuyên đi thăm hỏi ngài. Viết bộ chú giải này thật không đơn giản, hy vọng bộ kinh này, bộ chú giải này có thể lưu truyền trong 9.000 năm thời mạt pháp về sau, đồng học Tịnh tông trong 9.000 năm thời mạt pháp nương vào pháp môn này mà được độ, chúng ta có thể tin tưởng, có niềm tin này. Lần này gặp phải nhiều tai nạn như vậy, tôi đã cho dừng kinh Hoa Nghiêm lại, bộ kinh này giảng viên mãn, rồi tôi mới tiếp tục giảng Hoa Nghiêm, hy vọng bộ điển nghĩa này có thể sớm ngày được lưu thông. Điển nghĩa là chú giải của chú giải. Những năm trước tôi đã làm một khoa phán cho bản hội tập này, ở trong cuốn sách này, là mi chú khoa hội kinh Đại Thừa Vô Lượng Thọ, mi chú là do lão cư sĩ Lý Bình Nam chú giải. Thời đó lão cư sĩ Triệu Phác Sơ vẫn còn tại thế, đó là đồng hương của tôi, cũng là trưởng bối của tôi, ngài đối với tôi rất tốt, cho nên mỗi lần đến Bắc Kinh chúng tôi nhất định đều phải gặp nhau. Những lão nhân này đều không còn nữa, tôi cũng trở nên đặc biệt cô đơn. Sau khi bản khoa phán này được làm xong, tôi đã gửi tặng một cuốn cho cụ Triệu Phác, ngài nhìn thấy liền vô cùng hoan hỷ, ngài nói rằng cuốn này hay quá, bản hội tập tốt như vậy, có bản khoa phán hoàn chỉnh như thế này, lại có chú giải của cụ Niệm, người đời sau học tập sẽ thuận tiện hơn rất

nhieu. Đây là pháp dược vi diệu vô thượng, chúng ta chính là chỉ cho bộ kinh này, chỉ cho chú giải này.

Tiếp theo lại nói cho chúng ta về ba khổ, “*ba khổ gồm: một là khổ khổ, do việc khổ thành mà sinh ra khổ nữa.*” Việc khổ, trong kinh Phật giảng về tám khổ, tám khổ, nửa trước chính là bốn loại sanh lão bệnh tử. Sanh lão bệnh tử thì mỗi một người đều không thể tránh khỏi, thế nhưng khổ của sanh thì chúng ta đều quên mất rồi, khi bạn sanh ra thì khổ biết bao, mẹ sanh bạn ra. Nếu như chúng ta đều quên mất rồi, vậy cũng không có cách nào thể hội, thế nhưng bạn có thể quan sát thật kỹ đứa trẻ lúc mới sanh ra, đáng vẻ như thế nào? Sanh ra là thống khổ. Đứa trẻ vì sao lại khóc? Khổ, quá khổ nên nó mới khóc, bạn có từng thấy đứa trẻ nào mới sanh ra đời mà cười lớn ha ha không? Nó không khổ thì nó đã vui cười rồi. Bạn liền biết được rằng lúc sanh ra đời, trong kinh Phật nói là “*như dao gió cắt thân*”, khi nó vừa rời khỏi cơ thể mẹ, da thịt non nớt trên thân nó vừa tiếp xúc với gió thì giống như bị dao cắt vậy, cho nên nó khổ, nó thống khổ, dần dần nó mới thích nghi, đó là khổ của sanh. Lão khổ, bạn vẫn chưa già, bạn hãy nhìn những người lớn tuổi, mắt cũng mờ rồi, tai cũng nghe chẳng rõ, hành động gì cũng không còn thuận tiện nữa, nếu như không có người chăm sóc, bạn liền biết được năm tháng cuối đời của họ đáng thương biết bao. Sự việc này tôi hết sức quan tâm, tôi đã đi qua rất nhiều quốc gia khu vực, mỗi khi đến một nơi nào đó, việc đầu tiên tôi muốn xem chính là sự nghiệp phúc lợi của người già ở địa phương đó, tham quan các viện dưỡng lão, các cơ sở phúc lợi người già của họ. Có một số quốc gia làm khá tốt, quốc gia nuôi dưỡng người già, việc này là nước Mỹ dẫn đầu làm, trước đây nước họ có tiền, là quốc gia giàu có nhất thế giới, tấm gương này đã mở ra, cũng có không ít quốc gia học tập theo họ. Hiện nay nước Mỹ nghèo rồi, sự nghiệp phúc lợi người già đã trở thành gánh nặng rất lớn của họ, họ cũng không thể bãi bỏ, bãi bỏ thì người dân sẽ không bỏ phiếu cho họ nữa, chẳng ai dám bãi bỏ, cái này cứ thế kéo dài mãi.

Nước Úc có thể xem là nơi tôi thấy được trên toàn thế giới, sự nghiệp phúc lợi người già làm được tốt nhất. Nước Úc chủ yếu là vì đất đai quá rộng, đất đai không đáng tiền, cho nên việc dưỡng lão ở Úc quả thật giống như là đang sống trong công viên, hoàn cảnh vật chất ở đó thì các quốc gia khác trên thế giới không cách nào sánh được. Vì sao vậy? Đất đai của họ không đáng tiền, có được đất đai quá dễ dàng, trang thiết bị lại rất tốt. Thuế ở nước Úc tuy rằng rất nặng, thế nhưng chính phủ đối với việc chăm sóc người dân lại rất chu đáo, họ thật sự đã làm việc. Thế nhưng thiếu thốn đời sống tinh thần, người già mà không có đời sống tinh thần thì rất đáng thương, quan sát thật kỹ người lớn tuổi, bạn đến trò chuyện cùng họ thì họ sẽ hết sức hoan hỷ, không có ai trò chuyện cùng họ cả. Đặc biệt là khi sống ở nơi đó, sắc tộc khác

nhau, quốc tịch khác nhau, ngôn ngữ, văn hóa cho đến thói quen ăn uống đều không giống nhau, đây là điều rất khổ não. Chúng ta sau khi nhìn thấy thì trong lòng liền nghĩ đến, viện dưỡng lão này, từ viện trưởng cho đến tất cả nhân viên cấp dưới, nếu như đều được tiếp nhận văn hóa hiếu đạo, giáo dục hiếu đạo của Trung Quốc, đều xem những người già này giống như cha mẹ ruột của chính mình mà đối đãi, có tâm hiếu kính, vậy thì công đức mà nhóm người này tích được, họ tương lai ai nấy đều là lên thiên đường cả, tích công đức lớn! Người thông thường tu phước không dễ, nhưng phục vụ trong viện dưỡng lão thì tu phước quá dễ dàng, chỉ cần xem người già giống như cha mẹ của chính mình, dùng tâm hiếu kính mà đối đãi. Nhân viên trong đây đều là đã trải qua huấn luyện, đều thông qua thi cử đạt chuẩn, chính là chăm sóc người già chu đáo mọi bề, không có tâm hiếu thuận, họ sẽ xem đó như là việc công để làm, tức là không có tình người, thiếu mất điểm này.

Nước Úc, năm ngoái ông Kevin Rudd trúng cử thủ tướng, tôi góp ý với ông, ông với tôi có giao tình rất tốt, những nhân viên trong viện dưỡng lão nhất định phải làm ra được đạo hiếu. Ông ấy khuyến khích tôi thành lập một viện dưỡng lão, làm ra một kiểu mẫu, làm ra một mô phạm, sau khi làm tốt rồi thì sẽ nhân rộng ra toàn quốc, đây là cách làm hay. Làm bất cứ việc gì vào thời nay, người Trung Quốc nói là hàng mẫu rất quan trọng, thông thường chúng ta nói là mô phạm rất quan trọng, bạn để cho người ta thật sự nhìn thấy được, người ta liền hiểu rõ điều này là tốt, nên làm theo cách này. Đặc biệt là đem giáo dục nhân quả nói cho họ biết, họ đã thật sự hiểu rồi, đây là tu phước báo lớn. Người học Phật đến chăm sóc người già, thì tương lai họ sẽ thành Phật, chắc chắn vãng sanh. Người tín ngưỡng tôn giáo thì nhất định vào thiên đường, không có tín ngưỡng tôn giáo, bạn chăm sóc người già thì đây là bố thí vô úy, bản thân bạn đạt được quả báo là gì? Khỏe mạnh sống lâu. Ở ngay trong hoàn cảnh đó mà tu ba thứ bố thí đều dễ như trở bàn tay, bạn phục vụ họ là bố thí nội tài, bạn thường xuyên đến trò chuyện cùng người già, thường xuyên đến để bầu bạn với họ, điều này thuộc về bố thí vô úy, thuộc về bố thí pháp. Bạn khiến trong tâm họ sanh hoan hỷ, không cảm thấy đây là cô đơn, là viện dưỡng lão, mà giống như gia đình của mình, gần ấy nhân viên trẻ tuổi, người phục vụ đều là con cái, cháu chắt của mình, họ vui vẻ biết bao! Phước báo này lớn lao biết bao! Cho nên thành lập viện dưỡng lão là sự nghiệp gì? Sự nghiệp của Phật Bồ-tát, mở viện dưỡng lão là sự nghiệp phước điền vô thượng. Chỉ cần làm tốt một viện dưỡng lão này, bạn liền có thể ảnh hưởng đến rất nhiều nơi, thậm chí tương lai còn mở rộng ra toàn thế giới. Người làm loại sự nghiệp này là thần thánh, là Phật Bồ-tát. Bạn không thể nói cụ già ơi, tôi chăm sóc cụ ăn cơm, chăm sóc cụ mặc áo, chăm sóc đời sống thường ngày của cụ, như vậy chưa đủ, bạn có biết nội tâm họ đau khổ biết bao! Bởi vì đây là viện dưỡng lão, nói cách khác, mỗi tuần đều có một hai người già qua đời, rồi khiêng đi mất, họ nhìn

thấy sẽ có cảm giác gì? Ở đây chờ đợi, rồi cũng có một ngày lượt đến mình. Ngồi ăn chờ chết, bạn xem cái cảm giác đó khó chịu biết bao! Chúng ta nhìn thấy rất xót xa, thật sự muốn giúp đỡ họ. Thời ông Kevin Rudd làm thủ tướng, ông ấy giục tôi mau chóng làm, hiện nay ông đã mãn nhiệm rồi, tôi cũng không cần làm nữa. Chính phủ phải có tâm, phải có cái tâm này, khi thật sự làm thì chính phủ phải khen thưởng, một nơi làm tốt rồi thì có thể dẫn dắt toàn quốc, có thể dẫn dắt toàn thế giới, giúp cho người già trên toàn thế giới đều được chăm sóc thật tốt, bạn nói công đức này lớn biết bao! Cho nên điều quan trọng nhất đầu tiên, chính là từ viện trưởng cho đến nhân viên trong viện dưỡng lão, tất cả mọi người đều phải tiếp nhận giáo dục luân lý, giáo dục đạo đức, đặc biệt là giáo dục nhân quả. Họ hiểu được nhân quả, họ liền sẽ toàn tâm toàn lực cống hiến, họ biết đây là nhân tốt, tương lai kết thành quả tốt, mà quả tốt đó chẳng thể nghĩ bàn, bạn đến nơi nào mà tìm được một cơ hội như thế này để gieo ruộng phước? Viện dưỡng lão chính là ruộng phước, ruộng phước chân thật. Chúng ta đến tham quan, ruộng phước tốt như vậy, tiếc rằng họ chẳng biết trồng phước, hằng ngày ở nơi đó mà không biết trồng phước, hiểu kính người già chính là trồng phước, họ không hiểu điều này, thật đáng tiếc!

Đây chính là nói về khổ của sanh lão bệnh tử, không ai có thể tránh khỏi. Ngoài những điều này ra, còn có “khổ của oán ghét phải ở cùng”. Trong hoàn cảnh nhân sự, oan gia đối đầu mà bạn gặp phải, đều nhìn không thuận mắt, không muốn thấy họ, hằng ngày phải gặp mặt, bạn nói có phiền phức hay không? Đi học ở trường, bạn học mà mình rất ghét, trở trêu thay thầy cô lại sắp xếp ngồi cùng một chỗ, ngồi chung một bàn, oán ghét phải ở cùng. Người và việc mà mình ưa thích lại thường xuyên phải xa lìa, gọi là “yêu thương phải xa lìa”, những gì yêu thích lại không thể ở cùng nhau. Loại thứ ba gọi là “cầu không được”, điều trong tâm chúng ta mong cầu, điều mà lòng ham muốn suy tính đến mà làm không được, khổ của cầu không được. Ba đại loại này, đây chính là điều mà hiện tại mỗi người đều không có cách nào tránh khỏi. Cuối cùng gọi là “khổ của năm ấm hừng hực”, đây không phải bên ngoài, đây là nội tâm, năm ấm chính là sắc, thọ, tưởng, hành, thức của chính chúng ta, dùng lời hiện nay mà nói, là thể xác và tinh thần của chúng ta, chịu cái khổ gì? Phiền não, lo âu, bận lòng, những thứ này, hừng hực giống như lửa cháy rất mãnh liệt, niềm vui của bạn từ đâu mà ra? Cho nên đây gọi là khổ khổ, trong Phật pháp nói tám khổ nung nấu, chính là nói về khổ khổ.

Loại thứ hai gọi là “hoại khổ”. Phật pháp đem ba loại khổ này kết hợp với tam giới, Dục giới thì ba loại khổ này thấy đều có, khổ khổ, hoại khổ, hành khổ đều có. Nếu như bạn đắc được thiên định, đắc được thiên định thì bạn sẽ sanh lên trời Sắc giới, ở trời Sắc giới thì không có khổ khổ, tám thứ khổ đã giảng ở phần trước họ đều

không có. Có đục thì tám thứ khổ này đều có đủ, không có đục thì tám thứ khổ này liền không còn, Đục giới cao hơn chúng ta. Sanh lên trời Đục giới, họ không phải đầu thai, mà họ hóa sanh, cho nên không có khổ não của thân tình, không có tình cảm ruột thịt, là hóa sanh, họ biến hóa ra. Sắc giới có 18 tầng trời - tứ thiên, họ không có tài sắc danh thực thùy, không có những thứ này, cho nên người trời Sắc giới không có ngủ nghỉ, tinh thần của họ vĩnh viễn là sung mãn, họ không biết mệt mỏi. Cõi trời này tốt đẹp, trời Đục giới thì không được vậy, trời Đục giới vẫn là có đục vọng, thế nhưng nó có sáu tầng trời, càng lên trên thì đục vọng càng mỏng nhạt. Trời Tứ Vương thì hầu như không có khác biệt gì so với nhân gian chúng ta, nhạt hơn chúng ta một chút, không nhạt hơn bao nhiêu. Trời Đao-lợi so với chúng ta thì có khoảng cách rất lớn, dưới góc nhìn của chúng ta, đục vọng của họ đã là rất ít, tâm cũng dần dần thanh tịnh, càng lên phía trên thì càng mỏng nhạt. Thế nhưng họ có hoại khổ, thế nào gọi là hoại khổ? Họ có tuổi thọ, khi tuổi thọ hết thì họ vẫn phải chết. Tuổi thọ rất dài, dài mấy thì cũng có một ngày hết, tuổi thọ hết rồi thì họ vẫn phải chết, đến lúc chết thì khổ của họ mới hiện tiền, khổ não của họ hiện tiền. Một người đến lúc chết mà cảm thấy có khổ não thì không phải là việc tốt, vì sao vậy? Họ sẽ đọa lạc xuống. Khi lâm chung tâm địa thanh tịnh, không có cảm thọ của khổ vui, vậy họ sẽ nâng lên cao, họ sanh lên cõi trên, họ không bị đọa lạc, đây chính là công phu tu trì. Nếu như người trời Sắc giới công phu thiền định sâu, họ sẽ không ngừng hướng lên trên, Sắc giới có 18 tầng trời, dần dần nâng cao lên trên, đó là việc tốt. Nếu như khi tuổi thọ của họ đã hết, họ đối với hoàn cảnh cư trú, hoàn cảnh sinh hoạt của chính mình vẫn là có tâm lưu luyến, vậy phiền phức lớn rồi, họ sẽ bị đọa lạc, họ phải đi xuống để thọ sanh, họ không thể đi lên trên, đây là họ có hoại khổ. Loại thứ ba là “hành khổ”, mang nghĩa là lưu chuyển. Cho nên Sắc giới có hai loại khổ này. Lưu chuyển là gì? Họ không thể dừng lại, hành chính là không dừng lại.

Đến trời Vô sắc giới, hoại khổ không còn nữa, Vô sắc giới họ không có thân thể. Sắc giới là có sắc, không có đục. Vô sắc giới ngay cả thân thể cũng không có, họ không cần thân thể, lục đạo đều là phàm phu, chúng ta có thể gọi họ là phàm phu cấp cao, phàm phu cấp cao không cần thân thể. Quan niệm này ở Trung Quốc thời xưa, hơn 2.500 năm trước, Lão tử đã từng nói, bạn xem trong Đạo Đức kinh, Lão tử từng nói câu này, “ta có ưu lo lớn, bởi ta có thân này”. Ngài nói ta có ưu lo rất lớn, ưu lo này là gì vậy? Ta có cái thân thể này, không có thân thể thì tốt biết bao. Quan niệm này của Lão tử là quan niệm của Vô sắc giới, không có thân thể thì tốt biết bao, có thân thể thật phiền phức. Trời sắc giới vẫn có thân thể, cho nên họ vẫn phải có nhà cửa để cư trú, Vô sắc giới đến cả thân thể cũng không có, nhà cửa cũng chẳng có tác dụng gì nữa, họ không cần nữa. Vô sắc giới, dùng lời lẽ người thế tục chúng ta nói, chính là linh giới, nơi linh hồn cư trú, họ không có bất kỳ hiện tượng vật chất

nào; nói cách khác, nó chỉ có hiện tượng tinh thần, không có hiện tượng vật chất. Vật chất sẽ biến hoại, còn tinh thần thì vĩnh viễn không biến đổi. Họ còn có khổ gì nữa? Họ cũng có tuổi thọ, tuổi thọ của họ là định công của họ. Cảnh giới cao nhất gọi là trời Phi Tường Phi Phi Tường Xứ, Vô sắc giới có bốn tầng, tầng cao nhất này, trời Phi Tường Phi Phi Tường Xứ, định công của họ là 80.000 đại kiếp. Một đại kiếp là tinh hệ này của chúng ta, hệ mặt trời này trải qua một lần thành trụ hoại không; nói cách khác, sau khi hệ mặt trời này hủy hoại, dần dần sẽ lại khôi phục, lại có thành trụ hoại không. 80.000 lần, bạn nói tuổi thọ này dài biết bao! Thế nhưng vẫn có ngày kết thúc, đến lúc định công của họ mất đi, mất đi rồi thì họ liền sanh phiền não. Vì sao vậy? Họ vốn dĩ cho rằng mình đã thành Phật rồi, cho rằng mình vĩnh hằng không sanh không diệt, không sanh không diệt gọi là đại niết-bàn, tưởng rằng mình chứng đắc đại niết-bàn, thực ra là ngộ nhận, chứ chưa hề chứng đắc thật sự. Định công mất đi chính là tuổi thọ của họ đã hết, vào lúc này họ sẽ rất phiền não, mình đã chứng đắc đại niết-bàn, sao vẫn lại còn sanh tử? Thế là đối với những lời giáo huấn này của thánh hiền, họ bắt đầu hoài nghi, bắt đầu hủy báng: các đại thánh đại hiền này đã gạt tôi, tôi đạt đến cảnh giới này, sao lại không giống với những gì các vị ấy nói? Một khi nghi ngờ, một khi hủy báng như thế, cái tội này liền rất nặng, họ không biết được bản thân mình sai, mà họ còn hủy báng thánh hiền. Người Trung Quốc nói trèo càng cao, ngã càng đau, họ từ nơi cao nhất sẽ rơi thẳng xuống nơi thấp nhất, địa ngục A-tỳ, tội hủy báng thánh hiền là đọa địa ngục A-tỳ. Nói cách khác, người trời Phi Tường Phi Phi Tường Xứ, khi 80.000 đại kiếp hết rồi, thì không có ai không đọa địa ngục.

Điều này mang lại cho chúng ta sự suy nghiệm sâu sắc, chúng ta học đạo cần phải làm cho rõ ràng, có nên phát tâm sanh lên cõi trời hay không? Không thể được, sanh lên cõi trời là lựa chọn sai lầm. Vì sao vậy? Nó không cứu cánh. Tuy rằng phước báo của người trời lớn hơn chúng ta, tuổi thọ dài hơn chúng ta, nếu như chúng ta nhìn loài phù du ở trong nước, chúng từ lúc sanh ra cho đến khi chết đi chỉ có vài tiếng đồng hồ, con người chúng ta có thể sống mấy mươi năm, đó chẳng phải cũng giống với việc chúng ta là người trời nhìn vào chúng hay sao? Tuổi thọ của chúng ngắn ngủi đến thế. Quả thật là như vậy, đừng nói là trời Vô sắc giới, chúng ta nói đến trời Dục giới đã là ghê gớm lắm rồi, trời Đạo-lợi của Dục giới, đây chưa tính là cao, mới tầng thứ hai, một ngày ở trời Đạo-lợi bằng 100 năm nhân gian chúng ta. Giả như con người chúng ta có thể sống đến 100 tuổi, người trời Đạo-lợi nhìn thấy, bạn xem buổi sáng mới sinh ra, buổi tối đã chết rồi, là người trời Đạo-lợi nhìn nhân gian. Một ngày ở trời Dạ-ma bằng 200 năm nhân gian. Trời Đâu-suất, nơi mà hiện nay Bồ-tát Di-lặc đang cư ngụ, một ngày ở đó bằng 400 năm nhân gian chúng ta. Nếu như chúng ta dùng 24 tiếng đồng hồ để nhìn, người trời Đâu-suất thấy nhân gian chúng ta sống đến 100 tuổi, được mấy tiếng đồng hồ? Sáu tiếng đồng hồ. Bạn phải biết được chân

tướng sự thật này, vậy thì đối với việc sanh lên trời sẽ chẳng còn hứng thú nữa, không làm sự việc này. Có được loại công đức, loại năng lực sanh thiên như thế này, đem nó dùng để vãng sanh thế giới Tây Phương Cực Lạc thì chẳng có vấn đề gì, tại sao không đến thế giới Cực Lạc? Đến thế giới Cực Lạc mới thật sự giải quyết được vấn đề. Nơi đó là sống vĩnh cửu thật sự, vô lượng thọ! Là thật, không phải vô lượng thọ giả, mà là vô lượng thọ thật. Trở về tự tánh, vĩnh viễn không có sanh diệt thật sự.

Lý luận và phương pháp được giảng ở trong bộ kinh này, đều là dẫn dắt chúng ta vãng sanh Tịnh độ, thân cận A-di-đà Phật, chứng đắc đại bát-niết-bàn chân thật. Chứ không giống như người trời Phi Tướng, đem cảnh giới đó của họ mà làm tướng là niết-bàn, họ sai rồi, sai mà không chịu nhận sai, oán trách Phật Bồ-tát, tội này rất nặng; sai mà thật sự nhận sai, vậy họ chưa đến nỗi đọa địa ngục, đọa thì khẳng định là đọa xuống, bởi vì phía trên họ không còn nữa, phước báo của họ đã hưởng hết, chính là định mà họ tu đã hết thời gian, định công bị mất đi, chắc chắn là đọa xuống dưới, không đến mức đọa địa ngục A-tỳ, thông thường đọa là có thể đọa xuống nhân gian, từ từ tu lại. Từ chỗ này chúng ta phải nghĩ đến, đức khiêm hạ của con người quan trọng, biết lỗi là phải sám hối, không được chấp trước, điều này rất quan trọng. Chư Phật Bồ-tát là những người đi trước đã tu hành chứng quả, các ngài sẽ không lừa gạt chúng ta, các ngài chẳng có lý do gì để lừa gạt chúng ta. Vì sao vậy? Chúng được cảnh giới này rồi liền biết, hết thấy chúng sanh trong khắp pháp giới hư không giới có quan hệ gì với chính mình? Là một thể. Chính mình làm sao lại lừa gạt chính mình? Đâu có loại đạo lý này? Chỗ này nói đến một thể, cũng chính là nói về quan niệm luân lý được giảng trong Phật giáo, luân lý là nói về quan hệ, chân thật giảng đến cứu cánh viên mãn. Tổ tiên Trung Quốc chúng ta giảng về luân lý thì chỉ giảng đến con người, giảng đến “phàm là người, đều yêu thương”, chưa hề nói đến động vật, cho nên luân lý này tuy tốt, nhưng chưa được viên mãn. Luân lý của Phật pháp giảng được viên mãn, giảng đến sau cùng bảo cho chúng ta biết, hết thấy chúng sanh trong khắp pháp giới hư không giới, ngay cả núi sông đất đai, cây cối hoa cỏ cùng với chính mình là một thể, một pháp thân. Luân lý này là nói đến tột cùng, giảng đến cứu cánh viên mãn, đạo đức giảng đến cứu cánh viên mãn, nhân quả cũng giảng đến cứu cánh viên mãn, như vậy mới biết được sự thù thắng của Phật pháp, biết được sự vi diệu của Phật pháp, hiếm có khó gặp! Cho nên: *“Hành nghĩa là lưu chuyển. Do hết thấy mọi sự lưu chuyển vô thường mà sanh ra khổ não”*, đây là khổ não của chư thiên trời Vô sắc giới. Hôm nay thời gian đã hết, chúng ta học tới đây.